

Herstelbemiddeling

De burger als vrijwillige bemiddelaar

ERIK CLAES EN EMILIE VAN DAELE

'De toenemende betrokkenheid van vrijwillige medeburgers blaast een meer participatieve en kritische burgerspirit door de wereld van de herstelbemiddeling.'

Herstelbemiddeling, de bemiddeling tussen slachtoffer en dader, is in Vlaanderen de laatste jaren sterk geprofessionaliseerd. Er kwamen regelgeving, kwaliteitsstandaarden en betere financiering. Herstelbemiddeling werd een eigen sector, met eigen organisaties, een eigen taal, een eigen cultuur. Herstelbemiddeling heeft zijn plaats verworven. Dat is positief. De tendens naar meer professionalisering brengt echter ook knelpunten en uitdagingen met zich mee voor de bemiddelingspraktijk. Meer overheidsaansturing. Meer focus op het voortbestaan van het eigen team of dienst. De belangrijke, achterliggende herstelgerichte maatschappijvisie dreigt naar de achtergrond te verdwijnen. Vrijwilligerswerk dient zich mogelijks aan als een boeiende aanvulling op het professionele bemiddelingswerk. En meer zelfs, als een beloftevol antwoord op de schaduwzijden van het geprofessionaliseerd bemiddelingswerk. Maar klopt dit? De auteurs zoeken in deze bijdrage antwoorden. Hoe en onder welke voorwaarden kan de uitbouw van een vrijwilligerswerking deze belofte waar maken?

ANOUK

Een tijd geleden bracht de krant De Morgen het pakkend verhaal van Anouk, 14 jaar oud en slachtoffer van incest. Het was ook het verhaal van Eva, haar moeder. En dat van Peter, stiefvader en veroordeeld voor zedenfeiten. Annemie, bemiddelaarster van vzw Suggnomè bracht hen opnieuw in contact met elkaar. Suggnomè is de wettelijk erkende bemiddelingsdienst in Vlaanderen. Suggnomè is afgeleid van het Griekse woord sun-gnomè. In het hedendaagse Grieks betekent dit 'excuseer' of 'overeenkomst'. De originele betekenis is echter ruimer. In het oude Grieks betekent het namelijk het samen begrijpen van eenzelfde realiteit. Via Annemie hoorden Anouk en Eva voor het eerst de bekentenis van Peter. Na acht maanden intense voorbereiding bracht Annemie slachtoffers en dader samen. De confrontatie was hard maar er volgde een sereen gesprek. Voor het eerst werden de ogen weer gekruist. Woorden van berouw vielen. Anouk en Eva konden aan Peter hun waaromvragen stellen. Ze konden in de confrontatie hun geschonden waardigheid herwinnen en dit stuk van hun leven afronden.

Dergelijke gesprekken, hoewel nog te weinig bekend bij het brede publiek, zijn vandaag niet meer uitzonderlijk. Ze verwijzen naar een zich professionaliserende praktijk. Ook bekend onder de term

slachtoffer-dader bemiddeling of herstelbemiddeling. Herstelbemiddeling wordt opgevat als een vrijwillig proces van communicatie dat in vertrouwelijkheid plaatsvindt tussen dader en slachtoffer van een misdrijf (Suggnomè, 2005). Een neutrale derde begeleidt dader en slachtoffer met het oog op het samen vinden van een constructief antwoord op het gepleegde onrecht en de daaruit voortvloeiende gevolgen. Tot op heden is die neutrale derde in Vlaanderen, op één uitzondering na, een professionele bemiddelaar. Een betaalde beroepskracht in dienst van een wettelijk erkende en door de overheid gefinancierde organisatie. Ook de organisaties die de bemiddelingspraktijken aansturen, worden aangestuurd door betaalde professionals.

GENESE

Is er geen plaats voor de uitbouw van een vrijwilligerswerking in het kader van herstelbemiddeling? Of sterker nog: vraagt herstelbemiddeling niet om een actieve inbreng van vrijwilligers wil zij het herstelrechtelijk gedachtegoed trouw blijven? Wie vertrouwd is met projecten in Canada, Verenigde Staten, Australië of Nieuw-Zeeland, maar ook dichterbij in Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk, legt een spontane link tussen vrijwilligers en herstelrecht. In die landen draaien herstelrechtelijke initiatieven in belangrijke mate op vrijwillige bemiddelaars of moderatoren die optreden in buurtconflicten, bij slachtoffer-dader bemiddelingen, familieconferenties of healing circles. Veel herstelrechtelijke initiatieven zijn immers 'grass roots' initiatieven, gegroeid vanuit de onvrede van burgers over een falend justitieapparaat (Pali & Pelikan, 2010). Toch lijkt vooral hier te lande het gesternte voor het betrekken van vrijwilligers in de context van dader-slachtoffer bemiddeling niet zo gunstig.

Veel heeft te maken met de toenemende professionalisering en institutionalisering van herstelrechtelijke praktijken. De genese, ontwikkeling en professionalisering van herstelbemiddeling in Vlaanderen en België heeft een lange voorgeschiedenis. Voorloper was de praktijk van bemiddeling in strafzaken die zich sinds de wet van 10 februari 1994

heeft ingeschreven in onze Belgische strafprocedure. De bemiddeling wordt door het Openbaar Ministerie voorgesteld bij lichte delicten. Indien partijen toestemmen in het bemiddelingsproces geeft de parketmagistraat de opdracht aan een bemiddelaar om dit proces te faciliteren. Een gunstige uitkomst van een bemiddeling en de nakoming van de bemiddelingsovereenkomst leidt tot verval van strafvordering. De praktijk van slachtoffer-dader bemiddeling, zoals we die vandaag kennen, heeft zich parallel met de bemiddeling in strafzaken ontwikkeld vanuit een aantal pilootprojecten. Die bemiddelingsprojecten zijn van onderuit gegroeid. Ze werden op de kaart gezet door universiteiten en organisaties op het werkveld. Ze werden gaandeweg uitgebreid, en dit zowel voor meerderjarige als minderjarige daders.

RESTORATIVE JUSTICE

Het ontstaan van herstelbemiddeling was geen geïsoleerd fenomeen. De affaire Dutroux en bijhorende crisis van justitie waren belangrijke hefboomen. De ontwikkeling in België kan aldus niet los gezien worden van het toenmalig politieke en maatschappelijke klimaat. Maar daarnaast werden projecten rond slachtoffer-dader bemiddeling ook gevoed door het gedachtegoed van 'restorative justice' of herstelrecht: een opkomende, alternatieve visie op criminaliteit en justitie. Restorative justice is een uitdijende internationale sociale beweging die een meer humaan en democratisch antwoord beijvert op criminaliteit en strafrechtspleging. Kernbegrippen zijn herstel van schade en relaties, expressie van de eigen subjectieve beleving van criminaliteit door de betrokkenen en de participatie van dader en slachtoffer in de beantwoording van de gevolgen van het misdrijf. Enkele kerngedachten achter deze beweging laten zich samenballen in een aantal uitspraken: Laat alle partijen in het conflict aan het woord (Christie, 1977). Geef hen de ruimte om elkaar te beluisteren in elkaars beleving van het delict en de gevolgen ervan (Zehr, 1990). Geef hen de hefboomen om samen tot een herstelgerichte oplossing te komen en daarvoor verantwoording af te leggen (Braithwaite, 2002). Voorstanders van dit herstel-

rechtelijk gedachtegoed probeerden het in praktijk te brengen door de opstart van een aantal herstelrechtelijke praktijken en programma's. In Vlaanderen zijn we vertrouwd met slachtoffer-dader bemiddeling, maar ook met een variant van de Nieuw-Zeelandse 'family group conferences', bekend onder de naam herstelgericht groepsoverleg (Hergo). Een brede kring van betrokken partijen, niet enkel dader en slachtoffer, zoekt hier samen naar herstel.

De beloftevolle resultaten van het pionierswerk, de toenemende bekendheid van het herstelrechtelijk gedachtegoed en de druk van het werkveld hebben aan het begin van deze eeuw uiteindelijk ook geleid tot concrete beleidsinitiatieven in België en Vlaanderen. Zo zet de praktijk van slachtoffer-dader bemiddeling zich vandaag de dag verder binnen de krijtlijnen van het federale wetgevingswerk. Voor meerderjarige daders biedt de wet van 22 juni 2005 de mogelijkheid van een veralgemeend bemiddelingsaanbod aan alle partijen, voor alle delicten en in alle fasen van de strafrechtspleging. Met de wet op de jeugdbescherming van 2006 verschijnt het aanbod van herstelbemiddeling en herstelgericht groeps-overleg als een belangrijk instrument in de justitiële reactie op jeugdcriminaliteit. Deze wetgevende aanpak zien we ook in andere Europese landen.

NIEUWE SECTOR

Het heeft geleid tot een uitgesproken, formele erkenning voor het belang en de waarde van slachtoffer-dader bemiddeling. Het zorgde ook voor een toenemende professionalisering van bemiddelaars en bemiddelingsdiensten. Op verschillende niveaus subsidiëren overheden professionele bemiddelaars en bemiddelingsdiensten. Deze professionalisering is belangrijk geweest voor de doorbraak van het herstelrecht. De wettelijke erkenning zorgde ervoor dat de herstelrechtelijke praktijk méér is dan een tijdelijk gefinancierd project waarvan de verlenging steeds precair is. De wettelijke basis zorgt voor con-

tinuïteit. Het maakt het bemiddelingswerk tot een volwaardig beroep waarin professionals zich kunnen ontplooiën en vervolmaken. Professionele bemiddelaars worden aangesproken om zich voortdurend te laten bijscholen. Bemiddelingspraktijken zijn voorwerp van onderzoek en effectenanalyses door overheden en universiteiten. Er opent zich een terrein van vorming en training om de kwaliteit van het bemiddelingsaanbod te garanderen en te verbeteren.

Kortom: de professionalisering heeft van herstelbemiddeling een nieuwe sector gemaakt, met eigen regelgeving, een eigen taal en cultuur. Dat is een goede zaak voor wie de stabiliteit van de bemidde-

De professionalisering heeft van herstelbemiddeling een nieuwe sector gemaakt, met eigen regelgeving, een eigen taal en cultuur.

lingspraktijk genegen is. Maar het heeft ook zijn schaduwzijden. Het idee van een aparte eigenstandige sector - onderscheiden van het welzijnswerk, bijzondere jeugdzorg, het werk van justitieassistenten en van gerechtelijke actoren - staat haaks op de

herstelgerichte benadering. Een herstelrechtelijke visie op criminaliteit en justitie vraagt immers dat bemiddelaars de veilige grenzen van hun sector doorbreken en verbindend optreden, op het kruispunt tussen welzijn en justitie. De visie achter herstelrecht vraagt om een uitgesproken intersectorale aanpak.

UNIFORMITEIT EN DIVERSITEIT

Er zijn nog andere kanttekeningen te maken bij een verregaande professionalisering van herstelbemiddeling. Professionalisering bracht een toenemende aansturing door de overheid met zich mee. Een overheid die waakt over kwaliteit, efficiëntie en effectiviteit van het bemiddelingswerk. De bemiddelaar komt zo sterk in een systeemlogica terecht waarbij zijn werk wordt afgetoetst op duidelijke kwaliteitscriteria. Met als risico dat kwaliteitseisen van buitenaf worden opgelegd en uniform dienen te worden nageleefd (Viaene, 2006). Bovendien wordt de bemiddelingspraktijk zo het voorwerp van een breder overheidsbeleid. In de context van

slachtoffer-dader bemiddeling ligt die op het snijpunt van welzijn en justitie. En dat roept vragen op. Hoe kunnen bemiddelaars zich vanuit hun eigen achterliggende visie op herstelrecht zelfstandig positioneren ten aanzien van justitieel –of welzijnsbeleid? In welke mate kunnen zij nog zelf beleid omtrent slachtoffer-dader bemiddeling initiëren? In welke mate kunnen ze zich nog handhaven als gelijkwaardige partner in de vormgeving van dat beleid? En in welke mate kunnen zij verhinderen dat ze niet louter uitvoerders worden van top-down aangestuurd beleid (Bradt & Bouverne-De Bie, 2009)? Eén van de uitdagingen van dergelijke afhankelijkheid laat zich vatten in de volgende vraag: in welke mate kunnen bemiddelaars en bemiddelingsdiensten vanuit hun eigen deskundigheid zelf gedragen kwaliteitsstandaarden ontwikkelen met oog voor de rijke diversiteit van stijlen van bemiddeling?

AFHANKELIJKHEID

Herstelbemiddelaars worden op dit moment gefinancierd op basis van behandelde dossiers op jaarbasis. Zij zijn dus in belangrijke mate afhankelijk van parketmagistraten die de dossiers die voor bemiddeling in aanmerking komen, doorsturen. Maar overheden zijn onderhevig aan economische conjunctuur. Besparingsrondes kunnen een negatieve impact hebben op de werking van bemiddelingsdiensten. Zij kunnen de werkdruk van professionals verhitten en hierdoor de stiel bederven. De uitdaging luidt dan als volgt: Hoe zorg je ervoor dat bemiddelaars redelijke greep behouden op het voortbestaan of de leefbaarheid van de bemiddelingspraktijk? Maar nauw verwant hiermee is de vaststelling dat professionalisering onvermijdelijk een toename van belangenbehartiging van de professie met zich mee brengt. De organisatie van de eigen dienst, de verdeling van de taaklast, het bewaken van voldoende instroom van dossiers, het bewaken van de kwaliteit van de bemiddelingspraktijk, de uitbreiding van de praktijk naar nieuwe doelgroepen en contexten (kinderen, geïnterneer-

den, verkeersslachtoffers, racismedelicten) komen op de voorgrond te staan. Het gevaar bestaat dat beroepskrachten zich terugplooiën op hun eigen professionele praktijken, en veel minder tijd en energie kunnen vrijmaken om de achterliggende bredere, herstelrechtelijke visie waar te maken. Deze visie dreigt een ‘ver van mijn bed show’ te worden. Niet de zorg voor het herstelrechtelijke gedachtegoed maar de dagelijkse zorg voor de continuïteit van de dienst wordt dan de focus.

VRIJWILLIGERS IN LEUVEN

In Vlaanderen zijn herstelbemiddelaars betaalde beroepskrachten. Enkel binnen de bemiddelingsdienst van het arrondissement Leuven loopt er sinds 2005 een project met vrijwillige bemiddelaars. Professionele beroepskrachten leiden er vrijwilligers op om als bemiddelaar dossiers op te nemen in de context van feiten gepleegd door minderjarigen. Twee jaar geleden stelde de bemiddelingsdienst dit vrijwilligersproject voor tijdens een workshop op de internationale conferentie van ‘The European Forum for Restorative Justice’ in Bilbao. Een vrijwilliger-bemiddelaar legde daar een

De visie achter herstelrecht vraagt om een uitgesproken intersectorale aanpak.

krachtige getuigenis af. ‘Ik herinner me een huisbezoek bij een man waar een jongere ’s nachts had ingebroken en iets had gestolen. Toen ik hem vroeg zijn verhaal te vertellen was dit voor hem

de gelegenheid om zijn gal te spuwen over politie en gerecht en zelfs over de hele samenleving. Zowat iedereen had hem in de steek gelaten, liet hem aan zijn lot over terwijl die jongere ongestraft zijn gang kon gaan. Toen ik hem duidelijk maakte dat ik vrijwilliger was en dus niet werd betaald voor wat ik bij hem kwam doen, was hij even sprakeloos. Hij kon niet begrijpen dat iemand uit deze ‘rotte’ samenleving geïnteresseerd kon zijn in zijn verhaal en zich belangeloos wilde inzetten om zijn probleem te helpen oplossen. Dat heeft er zeker toe bijgedragen dat hij uiteindelijk bereid was mee te doen met de bemiddeling.’ (Huys, 2010)

Deze getuigenis wijst op het belang van het inzetten van burgers als vrijwilliger voor bemiddelingswerk. Het is een bescheiden signaal dat, ondanks de sterk doorgedreven professionalisering van herstelbemiddeling, er toch interesse en appreciatie voor inbreng van vrijwilligers bestaat. Binnen het Leuvense project voel je dat professionele bemiddelaars ervan overtuigd zijn dat vrijwillige medeburgers het broze vertrouwen tussen de samenleving en de conflictpartijen, in casu dader en slachtoffer, kunnen verstevigen. Actieve vrijwillige burgers kunnen zo in partnerschap en in gedeelde verantwoordelijkheid met beroepskrachten zorgtaken en taken van maatschappelijke dienstverlening opnemen (Van Ewijk, 2009). Bovendien heeft het herstelrechtelijk gedachtegoed in oorsprong heel wat aanknopingspunten voor het werken met vrijwilligers. Herstelrecht bepleit immers het teruggeven van het conflict aan de betrokken partijen en de betrokken gemeenschap van burgers. En streeft daarbij naar actieve betrokkenheid van daders, slachtoffers, maar ook van medeburgers tot het gezamenlijk herstel van het gepleegde misdrijf en de schadelijke gevolgen ervan. Vrijwilligerswerking verschijnt dan niet enkel als een nuttig instrument, maar als een subtiele praktijk van betekenisverlening. Als medeburger zou een vrijwilliger kunnen bijdragen tot het herstel van vaak onherstelbaar onrecht.

HET ANTWOORD?

Inhakend op deze beweegredenen, aangevuld met de Leuvense ervaring in het werken met vrijwilligers, willen we volgende hypothese toetsen. Is het werken met vrijwilligers het antwoord op de knelpunten en uitdagingen die blijkbaar verbonden zijn aan een geprofessionaliseerde bemiddelingssector? Het werken met vrijwilligers kan de diversiteit binnen herstelbemiddeling bevorderen. Het valt immers te verwachten dat het uitbouwen van een vrijwilligerswerking nieuwe stijlen van bemiddeling in het leven roept die nauw verbonden zijn met de persoonlijkheid van vrijwillige, bemiddelende me-

deburgers. Tegelijk nodigt het opleiden en coachen van vrijwilligers het team van bemiddelaars uit om heel uitdrukkelijk te reflecteren over kwaliteitszorg en kwaliteitsstandaarden. Het werken met vrijwilligers belooft met andere woorden de diversiteit van bemiddelingsstijlen te omarmen en tegelijk een 'boost' te geven aan kwaliteitsvol bemiddelen (Vermeulen, 2007). De uitbouw van een vrijwilligerswerking kan ook 'incentives' geven voor beleidsvorming. Bemiddelaars hebben als hoofdtaak het leveren van een kwaliteitsvol bemiddelingsaanbod.

Vrijwilligers zouden hen daarin kunnen ondersteunen.

Maar er is meer. De uitbouw van een vrijwilligerswerking noopt bemiddelingsdiensten om doelstellingen uit te tekenen die ze met

het betrekken van vrijwilligers willen realiseren. Anders gezegd. Er is geen vrijwilligerswerking mogelijk zonder dat de organisatie actief gestalte geeft aan een vrijwilligersbeleid. Wat willen we met het betrekken van vrijwilligers bereiken? Wat maakt het activeren van vrijwilligers in een herstelrechtelijke context wenselijk? Reflectie op deze vragen nodigt bemiddelingsdiensten uit om opnieuw aanknopingspunten te vinden bij het brede herstelrechtelijke kader dat hun praktijk inspireert. Hervorming van justitie, het bewerkstelligen van de omslag naar een cultuur van participatieve justitie, het creëren van een maatschappelijk draagvlak voor herstelrecht... Vrijwilligers beloven deze nobele idealen weer dichterbij de dagelijkse realiteit van professionele bemiddelaars te brengen. Niet enkel de dagelijkse zorg voor de continuïteit van de dienst staan dan voorop, maar ook de zorg voor het herstelrechtelijk gedachtegoed. Kortom: een toenemende betrokkenheid van vrijwillige medeburgers blaast een meer participatieve en kritische burgerspirit doorheen de wereld van de herstelbemiddeling.

VERHITTE WERKDRUK

Vrijwilligers kunnen ook een vangnet zijn voor een grote werkdruk. Eerder schreven we dat de professionalisering van het bemiddelingswerk toenemen-

*Als medeburger zou een
vrijwilliger kunnen bijdragen
tot het herstel van vaak
onherstelbaar onrecht.*

de afhankelijkheid van subsidiërende overheden en gerechtelijke overheden met zich meebrengt. Besparingsrondes of al te krappe financiering kunnen een negatieve impact hebben op de werking van bemiddelingsdiensten. Vrijwilligers kunnen dit opvangen als bemiddelaar, of door parketmagistraten te motiveren om dossiers door te sturen voor bemiddeling.

Tot slot zou de uitbouw van een vrijwilligerswerking binnen slachtoffer-dader bemiddeling ook perspectieven kunnen bieden voor het bezweren van het gevaar van verkokering. De eigen inbreng van vrijwilligers met hun ervaringsdeskundigheid en expertise uit verschillende domeinen van de samenleving belooft professionele bemiddelaars te stimuleren om over het muurtje heen te kijken. De uitbouw van een vrijwilligerswerking – het werven, selecteren, opleiden en coachen – kan ook een hefboom zijn om samen te werken met andere welzijnssectoren die met vrijwilligers aan de slag gaan. Op die manier zou vrijwilligerswerk een intersectorale aanpak kunnen stimuleren.

TOETS

Maar is dit allemaal wel zo? Stemt dit overeen met de realiteit? Zijn deze hypothesen juist? Maakt een vrijwilligerswerking haar beloftes waar? En in welke mate en onder welke voorwaarden kan het die beloftes waarmaken? We moeten ons immers geen illusies maken: aan het inzetten van vrijwilligers in de context van herstellbemiddeling zijn ook knelpunten verbonden. Vrijwilligerswerk verlicht de werklast niet. De ervaring van het lokaal vrijwilligersproject in Leuven leert dat zo'n project de eerste jaren juist om een extra investering vraagt. Vrijwilligers moet je opleiden en trainen. Ze moeten ingebed geraken in het team. En dat vraagt om tijd en ruimte. Vrijwilligerswerk, ook dat brachten we naar voren, zou beleidsvorming door bemiddelaars stimuleren en de tendens van verkokering tegengaan. Maar wat als vrijwillige bemiddelaars verkapte, onbetaalde 'professionals' worden die gewoon veilig binnen de muren van de sector bemiddelingswerk doen, en dus op een goedkope manier beleid uitvoeren? Wat blijft er dan nog over van vrijwilligerswerk als antwoord op de schaduwzijden van een

geprofessionaliseerde bemiddelingssector? Tot slot zou de opstart van een vrijwilligerswerking visieontwikkeling stimuleren rond herstelrecht en de plaats van de vrijwillige inbreng daarin. Alleen blijkt dat ook deze visieontwikkeling een werk van lange adem is.

Kortom: op het eerste gezicht ligt het betrekken van vrijwillige medeburgers in herstelrechtelijke praktijken in het verlengde van de onderliggende waarden en doelstellingen van het herstelrecht. Herstelrecht vertrekt van een visie op criminaliteit waarin, naast slachtoffers en daders, ook de samenleving een stakeholder is. Het lijkt dan ook logisch dat burgers verantwoordelijkheid opnemen in een herstelgericht antwoord op criminaliteit. Maar is dit zo? Is de vrijwilliger omwille van zijn inzet een bevoorrechte vertegenwoordiger van de samenleving? En welke rol moet die vrijwilliger dan opnemen in het herstelrechtelijke gebeuren? Moet hij zelf een actieve bijdrage leveren in het herstel van de berokkende schade? Dat uit deze vragen niet meteen antwoorden voortvloeien, is een belangrijk signaal. Het vertrouwde argument over de rol van de samenleving in herstelrecht is te licht, te vaag en te vlak om overheden en professionele bemiddelingsdiensten te overtuigen van het prioritaire belang van een vrijwilligerswerking in herstelrechtelijke praktijken.

ZOEKEN NAAR STERK VERHAAL

Keren we terug naar het pakkende verhaal Anouk, slachtoffer van incest. Beeld je in dat Annemie, de persoon die slachtoffer en dader heeft voorbereid op het bemiddelingsgesprek en tijdens de ontmoeting tussen hen staat, geen beroepskracht is maar een vrijwillige medeburger. En dat Annemie ook werd opgeleid om te bemiddelen in zware delicten gepleegd door meerderjarige plegers, en dus niet enkel bij minderjarige plegers zoals in Leuven. Vind je dat dit kan? Zouden we dit aanvaarden? Stel dat het slachtoffer zich vragen stelt bij de keuze om in de context van zware feiten met vrijwilligers aan

de slag te gaan. Annemie was wel gedreven, toegewijd en respectvol. Maar is ze als vrijwilliger ook deskundig genoeg om slachtoffers en daders van zware zedenfeiten te begeleiden en te ondersteunen? Kan zij als vrijwillige medeburger wel voldoende vertrouwelijkheid garanderen? Woont zij misschien in de buurt? Of stel nu dat Anouk en haar mama gewoon blij verrast waren door hun ontdekking dat Annemie al dat bemiddelingswerk in haar vrije tijd heeft gedaan. Stel dat ze gewoon uit nieuwsgierigheid de bemiddelingsdienst contacteren met de vraag: waarom werken jullie ook met vrijwillige bemiddelaars?

Het spreekt voor zich dat bemiddelingsdiensten die in de toekomst bewust voor een vrijwilligerswerking kiezen, rekenschap moeten afleggen voor die keuze, niet in het minst ten aanzien van slachtoffers

Is de vrijwilliger omwille van zijn inzet een bevoorrechte vertegenwoordiger van de samenleving?

en daders. Een bemiddelingsdienst zal een sterk herstelrechtelijk verhaal moeten klaar hebben dat echt om de inbreng van vrijwilligers vraagt. Een coherent verhaal dat overtuigende argumenten en heldere doeleinden

aanlevert voor het werken met vrijwilligers. Toegespitst op Anouks verhaal: moeder en dochter zouden met zo'n sterk verhaal meer duidelijkheid krijgen over wat de bemiddelingsdienst met het inzetten van vrijwilligers beoogt. Zij zouden dan ook zelf kunnen aangeven of de vrijwillige inbreng van bemiddelaarster Annemie mee tot de realisatie van die doelstellingen heeft bijgedragen.

STRESSTEST

In de zoektocht naar een coherent herstelrechtelijk verhaal moet men echter oog hebben dat herstelrecht in Vlaanderen, maar ook elders, verschillende invullingen kent. Er zijn twee visies. Voorstanders van een 'maximalistische' visie plaatsen herstel in het teken van schadeherstel. Ze bepleiten een radicale hervorming van het strafrecht waar op termijn de vergeldende straf plaats moet maken voor constructief en toekomstgericht herstel (Walgrave, 2008). Sporen van deze maximalistische visie vin-

den we terug in de methodiek van herstelgericht groepsoverleg. Andere pleitbezorgers van herstelrecht hebben een iets gematigder programma. Zij ijveren niet voor het afschaffen van de straf maar wel voor een heroriëntatie van het strafrecht gericht op participatieve en communicatieve justitie (Van Garsse, 2004). Herstelrechtelijke praktijken verschijnen er als deel van een meervoudig antwoord op criminaliteit en als hefboomen voor een meer humane strafrechtspeling. Ook deze visie laat zijn sporen na in het werkveld. In Vlaanderen belichaamt de praktijk van herstelbemiddeling in de context van meerderjarige plegers in sterke mate deze gematigde visie op herstelrecht. Het ideaal van een participatieve en communicatieve justitie weerspiegelt zich daarnaast op bescheiden wijze in de wet van 22 juni 2005.

Wat is het effect van deze herstelrechtelijke visies voor de opstart van een vrijwilligerswerking? De meest gepaste strategie bestaat er ons inziens in om beide visies aan een soort van 'stresstest' te onderwerpen. Wie het perspectief van vrijwilligers als antwoord op de schaduwzijden van een zich profes-

sionaliserend herstelrecht genegen is, moet dan de conceptuele 'outlook' van beide herstelrechtelijke verhalen aandachtig reconstrueren. Hij zal daarbij telkens de implicaties voor een vrijwilligerswerking opmeten. Welk van deze herstelrechtelijke visies biedt uiteindelijk de sterkste argumenten voor de uitbouw van een vrijwilligerswerking? Welk van beide versies genereert daarbij de meest overtuigende doelstellingen en vrijwilligersrollen voor zo'n werking? En welk van beide visies heeft uiteindelijk de meest richtinggevende kracht om zo'n vrijwilligerswerking te oriënteren en te inspireren? Dat zijn het soort van vragen dat praktijkgericht onderzoek rond herstelrecht en vrijwilligerswerking moet stuw- en.

Erik Claes is docent Sociaal Werk aan de Hogeschool-Universiteit Brussel. Emilie Van Daele is medewerker van het Centrum voor Ethiek en Humanisme. Beiden zijn ook verbonden aan het Centrum voor Praktijk-gebaseerd Onderzoek en Dienstverlening (Pragodi). Reacties via erik.claes@hubrussel.be en emilie.vandaele@hubrussel.be.

Verwijzingen

- Bradt, L. & Bouverne-De Bie, M. (2009), 'Victim-offender mediation as a social work practice', *International Social Work*, 52 (2), 181-193.
- Braithwaite, J. (2002), *Restorative Justice and Responsive Regulation*, Oxford, Oxford University Press.
- Christie, N. (1977), 'Conflicts a Property', *British Journal of Criminology* (17), 1-15.
- Claes, E. & Van Daele, E. (2011), 'Vrijwilligers binnen een maximalistische visie op herstelrecht', *Tijdschrift voor herstelrecht* (3), 24-37.
- Huys, J. (2010), *Mondelinge getuigenis op de International Conference of the European Forum for Restorative Justice*, Bilbao.
- Pali, B. & Pelikan, C. (2010), *Building Social Support for Restorative Justice. Media, civil society and citizens*, Leuven, European Forum for Restorative Justice.
- Suggnomè (2005), *Waarom? Slachtoffer-dader bemiddeling in Vlaanderen*, Antwerpen, Garant.
- Van Ewijk, H. (2009), 'Citizenship-based social work', *International Social Work*, 52 (2), 167-179.
- Van Garsse, L. (2004), 'Bemiddeling in de strafrechtelijke context. Suggesties voor de regelgeving op basis van jaren bemiddelingspraktijk', *Panopticon*, 47-63.
- Vermeulen, L. (2007), 'Vrijwilligerswerk: diversiteit in drievoud', *Alert* (1), 83-93.
- Viaene, S. (2006), 'Effectiviteit van herstelrecht in Vlaanderen', *Tijdschrift voor herstelrecht* (2).
- Walgrave, L. (2008), *Restorative Justice, Self-Interest and Responsible Citizenship*, Cullompton, Willan Publishing.
- Zehr, H. (1990), *Changing Lenses: a New Focus for Crime and Justice*, Scottsdale, Herald Press.